

YARGILAMA USULÜ KURALLARININ ÖNEMİ VE SAYIŞTAYIN DURUMU

Prof. Dr. Ejder YILMAZ

A. Ü. H. F. Medeni Usul ve İcra-İflas

Hukuku Anabilim Dalı Öğretim Üyesi

Atilla İNAN

Sayıştay Uzman Denetçisi

GİRİŞ

Yargılama (muhakeme) genel bir ifadeyle, maddi hukuk kurallarının, yargı organları eliyle belirli (somut) uyumsuzluğa uygulanarak bir sonuca varılması faaliyetidir.

Türkçe'de yargılama (ve hatta bazen dava) olarak kullandığımız kelimenin yabancı dillerdeki karşılığı, Prozess, process, procès, processo şeklindedir. Yargılama hukuku literatürümüzde de, yabancı dillerin etkisi altında kalınarak, proses veya ondan türetilmiş bulunan prosedür kelimelerinin de kullanıldığını biliyoruz. Bu kelimelerin Türkçe anlamları ise, sözlüklerde, "vetire", "süreç", "usul", "metod", "bir amaca ulaşmak için tutulan yol ve yöntem", "dar yol" şeklinde açıklanmaktadır.⁽¹⁾ İşte bir proses olan yargılamada da, sonuçta bir ürün elde edilmesine yönelik bir dizi işler ve işlemlerin yapılması söz konusudur. Her proses'te olduğu üzere yargılamada da elde edilecek olan ürün son derece önemlidir. Yargılamada varılacak olan ürün, esas itibarıyla bir "hüküm"dür.

Her Proses'te sağlıklı bir sonuca varabilmek için bazı yöntemler kullanılır. Bu yöntemler, en ince ayrıntısına kadar özenle daha önceden elde edilen deneyimler sonucunda tespit edilmiş bulunan yöntemlerdir. Proses'in konusu, örneğin belli bir ilaç elde edilmesi ise, her seferinde, daha önceden belirlenmiş miktarda malzeme kullanılarak ve belli işlemler yapılarak sonuca varılır. Malzemenin en ufak şekilde farklı kullanılması veya şu veya bu nedenle işlemde hata yapılması, amaçlanan ilahtan başka bir sonuca vardır. Bu ürün, belki de bir zehir etkisi yapabilir. Öte yandan, seri imalatlar bakımından, her defasında aynı yöntemlerin kullanılması kaçınılmazdır; aksi takdirde, elde edilen ürünler arasında farklılıklar ortaya çıkar.

(1)Bkz. Ejder Yılmaz, Hukuk Sözlüğü, Ankara 1996; Türkçe Sözlük, TDK Yayını, Ankara 1983; Ferit Devellioğlu, Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Sözlük, Ankara 1970; Mustafa Nihat Özön, Osmanlıca Türkçe Sözlük, İstanbul 1979; Pars Tuğlacı, Okyanus Ansiklopedik Sözlük, İstanbul 1972

Herhangi bir proses için yaptığımız bu açıklamalar, yargılama süreci için de aynen geçerlidir. Yargılama organları da, önlerine gelen somut uyuşmazlığa maddi hukuk kurallarını uygularken, önceden tespit edilmiş bazı yöntemler (usuller) uygulurlar. Bu yöntemler, ayrıntıyla düzenlenmiş bulunan şekli (biçimsel) kurallardır. Yani, yargılama kurallarına şekilcilik (formalizm) hakimdir. Bu kurallar, yalnızca yargı organlarını değil, yargılamanın taraflarını ve hatta taraflar dışındaki üçüncü kişileri de bağlar. Bu kurallara, yargılama usulü (muhakeme usulü) kuralları adı verilir.

YARGILAMADA ŞEKLİN ÖNEMİ

Yargılamaya egemen olan şekilcilik (formalizmus), yalnızca özel hukuk yargılamasına (medeni yargılamaya) özgü bir özellik de değildir. Ceza yargılamasında, idari yargıda, anayasa yargısında, özetle tüm yargılama dallarında da bu esas geçerlidir.

Yargılamanın şekilciliğinin, asıl olarak üç işlevi vardır: Hukuki güvenliğin sağlanması; maddi gerçeğin ve adaletin temini; yargılama sürecinin akılcılığının (rasyonelliğinin) gerçekleştirilmesi.

Şekilcilik sayesinde, herkes, bir davanın nasıl sonuçlanabileceğini önceden görebilir; bu sayede taraflar ve yargı organları neleri ne zaman yapacaklarını bilirler; şekilcilik, maddi gerçeğin bulunması yolundaki amaçtan da saptırmaz.

Şekilcilik, yargı organının keyfiliğini önler ve taraflar arasında eşitliği sağlar. Bu sebeple, Jhering'in, "şekil, keyfiliğin yeminli düşmanı ve özgürlüğün ikiz kardeşidir" deyişi, abartı değildir.

Şekilcilik, hukuk devleti anlayışına uygun bir yargılama yapılmasının bir güvencesidir.

Şekilcilik, yukarda belirtilen yararları yanında, "maddi hakkı yutacak derecede" önemsendiği takdirde, tehlikeli hale de gelebilir. O halde, şekilcilik, maddi gerçeğe varırken kullanılan bir araç iken, başlı başına bir amaç haline getirilmemelidir. Katı şekilcilik, tarihsel gelişim sürecinde, zaman zaman maddi hakkın ortadan kaldırılmasına neden olabilmış ve sorun bazen, tümüyle usuli şekilciliğin taraflarca veya onların vekillerince iyi veya kötüye kullanılmasına (adeta bir oyuna) dönüştüğü haller ortaya çıkmıştır. Diğer bir anlatımla, şekilciliğe sıkı sıkıya bağlanılan durumlarda yargılama, taraflar arasında usulün şekilciliğini kullanma mücadelesine dönüşmekte ve yargılamanın asıl amacı olan maddi gerçekliği sağlayan adaletli karar verme olgusu bir yana itilmektedir. Bu nedenle, halk arasında bazen, "iyi avukat, usul kurallarını iyi kullanan ve bu sayede karşı tarafı, deyiş yerinde ise tuzağa düşüren avukat" olarak anlaşılmaktadır. Oysa yalnızca şekilciliğe uyularak yapılan yargılama yüzünden bir hakkın yitirilmesi, hukuk anlayışı, adalet ve nesafet ve usulî hakkaniyet⁽²⁾ ilkeleri ile bağdaşmaz.

(2) Bkz. Bu kavram hakkında: Roland Hoffman, Verfahrensgerechtigkeit, Studien zu einer Theorieprozeduraler Gerechtigkeit, München-Wien-Zürich 1992.

Bu açıdan, "daha uyanık", daha becerikli ve toplumsal/ekonomik bakımdan daha güçlü olana imkan veren bir şekilcilik, elbette ki benimsenemez. Bu yüzden, ilgilinin herhangi bir kusuru olmasa bile, sırf şekilciliğin büyük kayıplara yol açmasını, halkın anlaması ve sırf şekilsel olarak dağıtılan adaleti benimseyebilmesi, doğal olarak, imkansızdır. Sırf şekilciliğin hakların kaybolmasına neden olması, yurttaşın adalete olan saygısını zedeleyen bir sonuç olması hesabıyla, toplumsal barış açısından son derece tehlikelidir. Bu sebeple şekilcilik, maddi hakkın bir yana bırakılmasına, adeta onu yutmasına (ve bu yüzden de yargılama hukukunun amacından uzaklaşmasına) yol açmamalıdır.⁽³⁾

YARGILAMADA ŞEKİL-AMAÇ İLİŞKİSİ

Şekilciliğin yararı yanında bulunan tehlikesi nedeniyle, ideal noktanın tespiti bakımından, yargılamanın amacının ne olduğuna bakılmak gerekir.

Ceza yargılaması hukukçuları özetle: Ceza yargılamasındaki amacın maddi gerçeğe uygun, yargılama kurallarına tam olarak riayet edilmiş biçimde verilen ve hukuki düzeni ve barışı kurmaya yarayan karara ulaşmaktır; ceza yargılamasının amacı medeni yargılamanın aksine, maddi gerçeğe ulaşmaktır; bunun başlıca nedeni, kişinin suçlu sayılması halinde, cezalandırılması şart olduğuna göre, ceza yargılaması kişi özgürlüğünü yakından ilgilendiren bir konudur; bu bakımdan bu alanda şekli gerçeklikle yetinilemez ve gerçeğin tam kendisi demek olan maddi gerçek aranır. Ceza yargılaması maddi gerçeği bulmak için araçlara da sahiptir; bunun için her şey delil olarak kabul edilir; delilleri değerlendirmede ayrıca serbestlik tanınır ve hatta yargı organının da delil sürmesi kabul edilir, yolunda açıklamalar yapılmaktadır.⁽⁴⁾

Medeni yargılamanın amacına gelince: Ortak (müşterek) hukuk öğretisinde, hukuk yargılamasının amacı, "herkese hakkını vermek ve bu hakkın haksız olarak çiğnenmesini önlemek" olarak anlaşılmıyordu. Yani bu anlayışa göre amaç, kişisel (subjektif) hakların yerine getirilmesi idi. Ancak daha sonraları, hukuk yargılamasının amacı olarak, genellikle "objektif hukukun korunması", "subjektif hukukun yerine getirilmesi ve güvence altına alınması", "hakkın gerçekleşmesi" ve "hukuksal barışın korunması" gibi hedefler gösterilmektedir. Bu genel kanının yanında değişik görüşlere de

(3) Bu konularda bkz. Ejder Yılmaz, Medeni Yargılama Hukukunda Islah, İstanbul 1982, s. 50 vd.

(4) Örnek olarak bkz. Erdener Yurtcan, Ceza Yargılaması Hukuku, İstanbul 1993 s. 2-3; Kunter/Yenisay, Muhakeme Hukuku Dalı Olarak Ceza Muhakemesi, İstanbul 1998, s. 22 vd.

rastlanmaktadır. Örneğin bazı yazarlar yargılamanın amacını, kesin hükme varma olarak görmektedirler; çünkü bu yazarlara göre, yargılama araç değil, bizatihi amaçtır. Bu nedenle medeni yargılamanın amacı, saf usulî bir unsur ile tanımlanmak gerekir. Ancak kanımızca bu, yargılamanın amacı değil, bir sonucudur. Diğer bir görüş, yargılamanın amacını, münferit olaylarda yargı organının hukuk fikrini oluşturması olarak nitelemektedir. Nihayet başka bir görüşe nazaran, amacın araştırılmasının bir anlamı bulunmamaktadır. Zamanımızda yargılamanın amacı bakımından özellikle toplumsal barışın korunması noktası üzerinde durulmakta, yapılacak sıralama içerisinde bu noktanın ağırlık taşıyacağı ileri sürülmekte ve subjektif hakların korunmasının, objektif hukuku korumanın yalnızca bir sonucu olduğu belirtilmektedir. Kanımızca, hukuk yargılamasının amacı, "adaletli karar vermek"tir şeklinde özetlenebilir. Kararın adaletli olması ise, kararın taraflar arasındaki uyuşmazlığı, tarafları tatmin eder biçimde ortadan kaldırmasının (uyuşmazlığı temizlemesinin) yanında ve ondan daha önemli olarak toplumsal barışı sağlamaya yönelik olması demektir. Bunun için kararın maddi gerçekleri yansıtmayı ve yapılan yargılamanın ucuz, basit ve çabuk yargılama olması gerekir (HUMK m. 77; Anayasa m. 141, IV). Burada, kararın adaletli olması bakımından, diğer deyişle, kararın toplumsal barışı sağlaması açısından, hukuk yargılamasıyla ceza yargılaması arasında yapıldığına rastlanan, "şeklî hakikat - maddi gerçeklik" ayırımına değinmek gerekir. Kanımızca bu ayırım, yapay (sun'î) bir ayırımdır ve bu, iki yargılama dalı arasında amaç bakımından, işin özü yönünden, bir fark olamaz; olsa olsa belki, her iki yargılama dalına egemen olan ilkelerin (yani, o hukuk dalında geçerli bulunan araçların ortaya çıkardığı sonuç olabilir. "Hukuk yargılaması şeklî gerçekliği aramaktadır" yolundaki görüş kesinlikle doğru olmaz. Çünkü, böyle bir kanaat bugün kabul edilen genel yargılama kuramına aykırı olduğu gibi, yapılan hukuk yargılaması sonunda mutlaka şeklî gerçekliğe veya her ceza yargılaması sonucunda mutlaka maddi gerçekliğe varılacak değildir. Uygulama da bu kanımızı teyit etmektedir. Kaldı ki, hukuk yargılaması bakımından da, hakim (mahkemenin) etkinliğinin artırılması durumunda hukuk yargılaması ile ceza yargılaması arasında kullanılan ilkelere bakımından olan fark gittikçe azalır ve hatta bir ölçüde fark ortadan kalabilir. Nitekim bu yüzdendir ki, sosyalist hukuk düzenleri bakımından yazılan eserlerde, sosyalist düzenlerde hukuk yargılamasının da ceza yargılamasından farklı olmadığı belirtilmektedir.

Kanımızca, hukuk yargılamasıyla ceza yargılaması (ve hatta idari yargı)⁽⁵⁾ arasında bu bakımdan yapılan fark, yargıcın delilleri serbestçe değerlendirmeye olanağının bulunmadığı ortaçağ hukuk yargılaması düşüncesinin bir sonucu olabilir ve bu nedenle, yargıcın delilleri serbestçe değeri-

(5)Bkz. Ejder Yılmaz, İdari Yargıda İddia ve Savunmanın Genişletilmesi/Değiştirilmesi Yasağı, Ankara Barosu Dergisi, (1983/3-4 s. 11-34).

dirmesi olanağının kabul edildiği hukuk yargılaması yasaları karşısında (ki, biz de hukuk yargılama sistemimizdeki delil sisteminin, günümüzdeki gelişmelere yetmediği ve hukuk sistemimizde de serbest delil sistemine geçilmesinden yanayız), "şeklî hakikat - maddi hakikat" ayırımına rağbet edilmesine artık olanak bulunmadığı görüşündeyiz. Çünkü, maddi ve şeklî noktadan gerçeklik (hakikat)" tek (bir)dir ve hukuk yargılaması da, ceza yargılaması da, idari yargı da, özetle tüm yargı dallarında görev yapan yargı organları da bu amaca varmak için faaliyet göstermek durumundadırlar. Bu husus, kamu düzeninin de gereğidir.

Bununla birlikte, yargılama kanunlarında maddi hakikatin bir yana bırakılıp şeklin, maddi hakkı ortadan kaldırmasına yol açacak hükümler varsa, olması gereken hukuk bakımından bazı değişikliklerin yapılması söz konusu olabilir.

Buradaki açıklamalarımız, bütün yargı dalları için aynı yargılama usulünün kabulü gerektiği gibi anlaşılmamalıdır. Zira, özel hukuk ilişkilerinin söz konusu olduğu medeni yargılama ile sözgelimi kamu menfaatinin söz konusu olduğu ceza yargılamasının elbette ki birbirinden ayrılan özellikleri vardır. Bizim itirazımız, "medeni yargılamada maddi hakikatin değil, şeklî hakikatin arandığı" yolundaki düşüncedir.

YARGILAMA USULÜNÜN DÜZENLENİŞ YÖNTEMLERİ

Yargılama usulü kurallarının vazgeçilmezliği nedeniyle, ülkemizde, yargı organlarının uygulayacakları usuller herbirinin yasasında ayrı ayrı gösterilmiştir. Bunlara örnek olarak, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ceza Muhakemeleri Usulü Kanunu, İdari Yargılama Usulü Kanunu, Anayasa Mahkemesinin Kuruluş ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun, Askeri Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu, Askeri Yüksek İdare Mahkemesi Kanunu, bazı özel hükümler içeren uzmanlık mahkemeleriyle ilgili Kadastro Kanunu, İş Mahkemeleri Kanunu, İcra ve İflas Kanunu, Çocuk Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun gösterilebilir.

Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu, Ceza Muhakemeleri ve İdari Yargılama Usulü Kanunu gibi kanunlarda, yargılamanın nasıl başlayacağı, nasıl yürütüleceği, yargı organlarının ve tarafların ne gibi işlemler yapacağı, tüm ayrıntısıyla düzenlenmiştir. Hatta, işin özelliği gereği, örneğin Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununda, dört ayrı yargılama (muhakeme usulü) öngörülmüştür: Yazılı yargılama usulü, sözlü (şifahi) yargılama usulü, basit yargılama usulü, seri yargılama usulü. Bunlardan seri yargılama usulü, bugün için önemini ve hatta anlamını yitirmiştir. Buna karşılık, sulh hukuk mahkemelerinde uygulanan basit yargılama usulü ile asliye mahkemelerinde uygulanan yazılı yargılama usulü arasında önemli farklılıklar mevcuttur.

Yargı organlarının yargılama usulü kurallarına uymaksızın yargılama yapmaları, bir temyiz sebebidir (örneğin bkz. HUMK m. 428; İYUK m. 49;

CMUK m. 307 vd). Bu husus da, yasa koyucunun usul kurallarına verdiği önemi göstermektedir.

SAYIŞTAY KANUNUNDA YARGILAMA USULÜNÜN DÜZENLENİŞİ

Genel olarak yargılama yasaları hakkındaki bu açıklamalarımızdan sonra, Sayıştay yargılamasına geçebiliriz.⁽⁶⁾

Yüksek mahkeme olup olmadığı tartışmasını (ki, bu husus işbu incelememizin konusu dışında kalmaktadır) bir yana bırakacak olursak, Sayıştay'ın Anayasamızda "yargı" başlığı altında yer aldığını ve ayrıca yaptığı işin niteliği gereği bir yargı organı olduğunda herhangi bir tereddüt yoktur.

İşte bu sebeple, Sayıştay yargılamasının da bazı kurallar çerçevesinde yürütülmesi esastır. Bu sebeple, Sayıştay Kanunu'nun sekizinci bölümünde (m. 56-80) "yargılama" üst başlığı altında çeşitli yargılama usulü kurallarının yer aldığını görüyoruz. Bu hükümler sırasıyla şöyledir: Hesapların dairelerce incelenmesi (m. 56); hesapların yargılanması (m. 57); saymanın be- raatına yeterli belgeler (m. 58); belge ibraz edilememesi (m. 59); olağanüstü hallerde belge ibraz edilememesi (m. 60); hüküm ve tutanaklar (m. 61); ilamlar (m. 62); ilamların bildirilmesi ve tavrı (m. 63); ilamların infazı (m. 64); suç teşkil eden fiiller (m. 65); hükmen onama (m. 66); kanun yolları başlığı (m. 67-80) altında, temyiz (m. 67-73); temyiz mercii (m. 67); temyiz sebepleri (m. 68); temyiz isteği (m. 69); temyiz isteğinin karara bağlanması (m. 70); temyiz dilekçesinin verileceği yerler (m. 71); mürafaa (m. 72); Temyiz Kurulu kararı (m. 73); yargılamanın iadesi (m. 74-76); yargılamanın iadesi sebepleri (m. 74); yargılamanın iadesi isteminin görüşülmesi (m. 75); icranın geciktirilmesi (m. 76); karar düzeltilmesi (m. 77-78); karar düzeltilmesi sebepleri (m. 77); karar düzeltilmesi istemi ve incelenmesi (m. 78); bu Kanunda hüküm bulunmayan haller (m. 79; ki bu hüküm, Sayıştay Kanunu'nda yer almayan konularda Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'nun uygulanacağını belirtmektedir); içtihadın birleştirilmesi (m. 80).

Biz burada, bütün bu hükümleri inceleyecek değiliz. Buradaki açıklamalarımız, sayılan bu hükümlerin genel olarak bir "yargılama" için yetip yetmeyeceğidir.

SAYIŞTAY YARGILAMA USULÜNDE KARŞILAŞILAN SORUNLAR

Anayasamızın 152 nci maddesindeki "mahkemelerin kuruluşu, görev ve yetkileri, işleyişi, yargılama usulleri kanunla düzenlenir." Hükümü gereğince yargılama usulü ancak kanunla düzenlenebilir. Temel hak ve özgürlüklerle ilgili bir alan olduğu için yargılama usulünün kanunlara dayanması

(6) Bkz. Bu konuda: Atilla İnan, Bütün Yönleriyle Türk Sayıştayı, Ankara 1992, s. 40 vd.; Cumhuriyetin 50 inci Yılında Sayıştay, Ankara 1973 s. 102 vd; Atilla İnan, Sayıştay Yargılaması ve Sayıştay'ın Yargı Düzenindeki Yeri, Danıştay Dergisi, Ankara 19

şarttır. İşte bu gereklilik, Sayıştay yargılamasında da ihtiyaç haline gelmiştir ki usule aykırılık, bütün yargılama biçimlerinde olduğu gibi Sayıştay yargılamasında da temyiz sebebi sayılmasını gerektirmiştir.

Sayıştay yargılama usulü ve bunun uzantısı olan denetim yöntemlerinin daha çok yönetmelikle düzenlendiği görülmektedir. "Sayıştay Denetçi ve Raportörlerinin Denetim ve Çalışma Usulleri Hakkında Yönetmelik" (3.6.1976 tarih ve 15605 mükerrer sayılı R.G. değişiklikleri 30.7.1988 tarih ve 19884 sayılı R.G.10.11.1993 tarih ve 21754 sayılı R.G.) adıyla anılan bu yönetmelik yasa da ilke ve yöntemleri belirlenmeyen pek çok konuyu da içermektedir. Örneğin işlem ve olayın her aşamasında denetim, bilirkişilik kurumu gibi konular böyledir. Böylesi konuların yönetmeliğe bırakılmasının anayasamızın lafzı ile ruhu ile bağdaşmayacağı ortadadır. Yönetmelikle düzenlenmesi bir ihtiyacı karşılamaktadır ancak konunun önemi dolayısıyla bir yasayla düzenlenmesi gerekmektedir.

Ayrıca temyiz haklarını kullanmak isteyenlerin önceden yargılama usulünün ne olduğu ve nasıl işlediği hakkında önceden bilgi sahibi olmaları gerekir.

Kuşkusuz somut bir yargılama usulü konusu olsun veya bu konu kuruluş yasasında düzenlensin, bir yasa diğer bir yasaya atıfta bulunabilir. Sayıştay yargılamasında ise bütün yargılama aşamalarında değil sadece kanun yollarına başvurma halinde Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanununa atıfta bulunulmuştur. Bu yüzden arta kalan yargılama prosedüründe somut olarak hüküm bulunmayan hallerde boşlukları bir başka yasa hükmüyle doldurma olanağı kalmamıştır. Bu durumda özel bir yargılama usulünün oluşturulması veya konuyu düzenleyen bir başka yasaya atıfta bulunma imkanının tanınması şarttır.

Yasa koyucu hangi yöntemi seçerse seçsin her halükarda bir boşluk olduğu ve bu boşluğun ancak yasayla doldurulabileceği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

Biz aşağıda verdiğimiz bazı somut örneklerle bu boşluğa ve bu boşluğun önemine dikkati çekmek istiyoruz.

A- Yargı Kolları ve Sayıştay

Ayrı yargılama usullerine tabi olmaları açısından yargı çeşitli kollara ayrılır. Bir dava ait olduğu yargı kolundan başka bir yargı koluna dahil olan mahkemede açılırsa davalı buna itiraz edebilir. Örneğin İdare Mahkemesinde görülmesi gereken bir dava Asliye Hukuk Mahkemesinde açılırsa davalı buna itiraz edebilir. Yargı kolları arasında bu tür görev sorunlarına yargı yolu itirazı denir.⁽⁷⁾

(7) Baki Kuru, Ramazan Arslan, Ejder Yılmaz, Medeni Usul Hukuk, Sf. 119 vd.

Sayıştay'la diğer yargı kolları arasında çıkabilecek yargı yolu uyumsuzlukları Sayıştay yargı alanının sınırları belirli olmadığı için sorun olmaktadır. Uygulamada Sayıştay için bu tür sorunlarla karşılaşılacakla birlikte hüküm uyumsuzlukları ile karşılaşılacaktır. Ancak söz konusu uyumsuzlukları mevcut anayasal düzenlemelerimiz içinde uyumsuzluk mahkemesine götürme olanağı bulunmamaktadır.

B- Sayıştay Meslek Mensuplarının Bağımsızlığı ve Teminatına İlişkin Sorunlar

Hakimlerin görevlerini huzur ve sükun içinde her türlü kaygı maddi ve manevi baskı ve dış etkilerden uzak bir şekilde yapabilmeleri için hakimlerin bağımsızlığı evrensel bir ilke olarak kabul edilmiş ve kendilerine bu amaçla bazı teminatlar tanınmıştır.

Hakimlerin bağımsızlığı onların gerek yürütme gerek yasama organına bağlı olmadıkları, bu organlardan bağımsız oldukları, bu organların hakimlere emir ve talimat veremeyeceği, genelge gönderemeyeceği ve tavsiyelerde bulunamayacağı anlamına gelir. Hakimlik teminatı ise hakimlerin bağımsızlığını korumaya yönelik kavramlardan birisi ve en önemlisidir. Hakimlerin bağımsızlığı ve teminatına ilişkin hükümler anayasayla belirlenmiştir. (8)

Sayıştay mensuplarının teminatı doğrudan anayasayla düzenlenmemiş olmakla birlikte, anayasa gereği olarak yasa ile düzenlenmiştir. Söz konusu yasa hakimlere sağlanan teminatları ilke olarak hazırlanmıştır. Mevcut durumda Sayıştay'ın taşra teşkilatı olmadığı için Sayıştay mensuplarının teminatının hakimlerden fazla olduğu söylenebilir. Ancak Sayıştay üyelerinin seçiminin parlamentoca sonuçlandırılmasının Sayıştay üyelerinin bağımsızlığına gölge düşürdüğü söylenebilir.

C- Denetim ve Yargılama Sırasında Tarafsızlığın Korunmasına İlişkin Sorunlar

Hakimin davaya bakarken tarafsız olması gerekir. Belli bir davada hakim taraflardan biri veya dava ile yakın ilgisinin bulunması halinde, hakim o davada tarafsız kalamayacağından korkulur. Bu nedenle, hakim tarafsız kalamayacağı varsayılan veya tarafsızlığından kuşku duyulabilecek hallerde, hakim kendi mahkemesinin yetki ve görevine giren belli bir davaya bakamayacağı kabul edilmiştir. Buna hakim davaya bakamaması veya reddi denir. (9)

(8) Age, sf. 30 vd.

(9) Age, sf. 36 vd.

Sayıştay meslek mensuplarının çalışmalarında tarafsızlığını korumaya yönelik veya bu konuda duyulabilecek kuşkuları gidermeye yönelik yasal bir düzenleme yoktur. Gerek denetimin gerek yargılamanın tarafsızlığını korumak ve bu konuda kuşkulara yer vermemek için H. U. M. K. nun 28-36 maddelerinde düzenlendiği gibi yasal güvenceler getirilmelidir.

D- Sayıştay'da Tebligata İlişkin Sorunlar

832 Sayılı Sayıştay Kanununun 48 inci maddesi uyarınca denetçi raporlarının düzenlenmesi ve ona dayanılarak yargılama yapılabilmesi sorguların tebliğini gerektirmektedir. Bu tebligat konusunda Tebligat Kanununda özel bir düzenleme öngörülmemesine rağmen Sayıştay'da yargısal tebligata benzer biçimde PTT aracılığıyla tebligat usulü uygulanmaktadır. Uygulama yerleşmiş ve yararlı olmakla birlikte hukuksal dayanaktan yoksun bulunmaktadır.⁽¹⁰⁾ Bu yasal eksikliğin giderilmesi yerinde olacaktır.

E- Sayıştay'da Savunma ve Avukatlık

Sayıştay yargılamasında taraflar devlet ve sorumlular olmasına rağmen yargılama sırasında devlet tarafının görev ve yetkilerinin dağınıklığı ve yeterince organize olmaması diğer yandan sorumlu tarafının ise savunma haklarının yetersizliği Sayıştay yargılamasının kalitesini olumsuz etkilemektedir.⁽¹¹⁾

Avukatlık bir kamu hizmeti olup serbest olarak icra edilir. Sayıştay yargılamasında avukatların katkısı hemen hemen hiç düzeyindedir. Bu bir bakıma Sayıştay yargılama usulüne gereken önemin verilmemesinden kaynaklanmaktadır. Sayıştay yargılama hukukunun gelişimi, savunmanın önemini artırıp Sayıştay kararlarının kalitesini de artıracaktır.

F- Sayıştay Yargılamasında Dava Şartları Açısından Karşılaşılan Sorunlar

Mahkemenin davanın esası hakkında yargılama yapabilmesi için varlığı veya yokluğu gerekli olan hallere dava şartları denir. Dava şartları, mahkemeye taraflara ve dava konusuna ilişkin olmak üzere üçe ayrılarak incelenebilir.⁽¹²⁾ Mahkemeye ilişkin dava şartları,

aa) Yargı hakkının ülke yönünden sınırı,

(10) Atilla İNAN, "Sayıştay Sorgularının Tebliğ Esasları". Hukuk Dergisi, 15 Kasım 1977, Sayı 96, sf. 48

(11) Atilla İNAN, "Sayıştay'da Avukat Aracılığıyla Yargılamanın Takibi Sorunu". Sayıştay Dergisi, Ocak-Mart 1995, sf. 12

(12) Kuru/Arslan/Yılmaz age, sf. 171 vd.

- bb) Yabancı devletlerin yargı muaflığı,
- cc) Diplomatik temsilcilerin yargı muaflığı.

Taraflara ilişkin dava şartları;

- aa) Davada iki tarafın bulunması,
- bb) Taraf ehliyeti,
- cc) Dava ehliyeti,
- dd) Davaya vekalet ehliyeti.

Dava konusuna ilişkin dava şartları;

- aa) Kesin hüküm bulunmaması,
- bb) Hukuki yarar konularıdır.

Dava şartları hakkında yeterli bir düzenleme olmadığından Sayıştay yargılamasında sorunlar çıkmaktadır.

Görevinin niteliği itibariyle tahakkuk memuru olmayan bir kişi sorumlu tutulabilmekte, bir hazine zararı olmadığı halde, sorumlular hakkında tazmin kararları verilebilmektedir.

Özellikle Sayıştay yargılamasında sorumluluk için hukuka aykırılığın yeterli sayılması bir hazine zararı olup olmadığının araştırılmasını gereksiz kılmıştır. Hukuka aykırı işlemler yok sayılıp, dava konusu mal ve hizmetlerden Kamu yararlanmaya devam etmesine rağmen, bir zarar vermişçesine sorumlulara ödettirilmeye çalışılması adalet ilkelerine ters düşmektedir.

Hukuka aykırılığın yaptırımını ile hazine zararının yaptırımını ayrılmalı ve ona göre işlemler yapılmalıdır.

G- Sayıştay Yargılamasının Amacının Belirlenmesine İlişkin Sorunlar

Bu konu Sayıştay yargılamasının kamu düzeni ile mi yoksa hazine zararının telafisi ile mi ilgili olduğu tartışmasını gündeme getirmektedir.⁽¹³⁾

Sayıştay'ın hazine çıkarlarının koruyuculuğuyla görevlendirilmiş olması onun kamu düzeni sorumluluğunu ortadan kaldırmaz. Kanımızca Sayıştay yargılamasında kamu düzeni düşüncesi ağır basmaktadır. Bir hazine kaybı olmasa bile hukuka aykırılıkları bulup onunla ilgili işlemleri yapmak için kendisini sorumlu kılmaktadır. Bu tutum ona şekli gerçekten öte maddi

(13) Atilla İNAN, Bütün Yönleriyle Türk Sayıştayı, sf. 114

gerçeği bulma sorumluluğunu vermektedir. Bu nedenle sorumlunun denetçinin iddiasını kabul etmesi özel hukuktaki gibi ihtilafın sona ermesine yetmez. Sayıştay yargıcı sorumlu savunma yapmasa hatta iddiaları kabul etse bile iddiaları resen inceleyip maddi gerçeği bulmak zorundadır. Bu durumun yargılama kurallarıyla belirgin hale getirilmesi gerekli görülmektedir.

H- Sayıştay Yargılamasının Usul Ekonomisi Açısından Değerlendirilmesi

Anayasamızın 141 inci maddesi uyarınca davaların en az giderle ve mümkün olan süratle sonuçlandırılması yargının görevidir. Bu amaç yargılama hukukunda usul ekonomisi olarak nitelendirilir.⁽¹⁴⁾ Davaların çabuk, basit ve ucuz bir biçimde görülmesini amaçlar.

Sayıştay yargılaması usul ekonomisini uygulama konusunda yeterince enstrümana sahip değildir. Bu olanakların artırılması şarttır. Özellikle içinde yaşadığımız kronik enflasyon ortamında yargılama için geçen zamanı kısaltmak zorunluluk haline getirilmiştir.

Usul ekonomisi açısından Sayıştay'da hesapların yargılanması yerine konuların yargılanması yöntemine geçilmesi yerinde olur.

Belirli miktarı geçmeyen konularla, rutinleşen daha önce emsal kararları bulunan konularda basit yargılama yönteminin uygulanması, mahiyeti yönüyle benzer olan konuların birleştirilerek yargılanması çok büyük zaman kazancı sağlayacağı gibi mahkeme kararlarında istikrara ve mahkemelerin konular itibarıyla uzmanlaşmasına da imkan sağlayacaktır.

Çok doğal olarak usul ekonomisi uygulanacak haller koşulları ve bu konuda Sayıştay yönetimine denetçisine ve hakimine tanınan takdir hakkı kurallarla belirlenmelidir.

I- Sayıştay Yargılamasında Delillerin Belirlenmesine İlişkin Sorunlar

Sayıştay yargılamasında deliller, kural olarak Devlet Harcama Belgeleri Yönetmeliğinde (14.10.1991 tarih ve 210211 sayılı R.G. yayınlanmıştır.) belirlenen belgelerle sınırlandırılmıştır. Çoğu kez söz konusu belgelerin olmaması tazmin sorumluluğuna neden olmaktadır.⁽¹⁵⁾

Sayıştay'ın Devlet Harcama Belgeleri Yönetmeliğinde aranan belgeler dışında kanıtlayıcı belgeyi kabul etmesi ancak çok sınırlı hallerde kullanılmaktadır. Belge ibraz edilememesi Sayıştay Kanununun 59. Maddesinde belirtilmiştir. Söz konusu maddeye göre: "Zaruri sebeplerle asılları veya ikinci nüshaları ibraz ve tevdi edilemeyen hallerde, hizmetin yapıldığını ve karşılığının hak sahibine verildiğini gösteren evraka, belgeye ve mevcut kayıt ve delillere göre, savcının düşüncesi alındıktan sonra sorumluların beraat veya zimmetine hükmedilir."

(14) Kuru/Arslan/Yılmaz s.239

(15) Atilla İNAN, Bütün Yönleriyle Türk Sayıştayı, sf. 83

Aynı Kanunun 60 ıncı maddesi olağanüstü hallerde belge ibraz edilememesini düzenlemiştir. "Savaş, yangın, sel deprem, idari ve askeri sebeplerle, tahliye gibi olağanüstü haller dolayısıyla veya çalışma ya da mucbir sebeplerle kaybolduğu anlaşılan belge ve kayıtların bulunmasına ve gönderilmesine imkan bulunmadığı idare kurullarınca tutanakla onanırsa sayman mevcut delillere göre yargılanır. Ancak yukarıda yazılı hallerin vukuunda saymanın durumu derhal yazı ile üstüne bildirmesi ve zimmetini ibra için 15 gün içinde bağlı olduğu bakanlık veya daireye başvurması şarttır. Bu taktirde saymanın beraati veya sorumluluğu bakanlık veya dairesinin düşüncesi alınmak suretiyle Sayıştay'ca hükme bağlanır. "

Gerek 59 uncu maddede belge ibraz edilememesi gerek 60 ıncı maddede olağanüstü hallerde mevcut delillere göre yargılamanın yapılacağı belirtilmiştir. Ancak mevcut deliller nelerdir? Bu konuda hangi yasa esas alınarak deliller belirlenecektir? Yazılı belge dışına çıkılacak mıdır? Tanık dinlenecek midir? Ses ve video bantları kanıt olarak kabul edilecek midir? Bu sorular daha da artırılabilir. Bu sorulara yanıt verilebilmesi bir yargılama usulünün olmasını gerektirmektedir.

İ- Sayıştay Yargılamasında İspat Yüküne İlişkin Sorunlar

Yargılamada hangi vakıaların ispat edilmesi gerektiği belirlendikten sonra, bu vakıaların kimin tarafından ispat edilmesi gerektiği sorunu gündeme gelir. İspat edilmesi gereken vakıaların hangi tarafça yerine getirileceğine ispat yükü denir.

Sayıştay yargılamasında sorumluların beraatlerine ilişkin kanıtları ortaya koymadıkça sorumlu tutulacakları kabul edilmiştir. Eski Sayıştay Başkanlarından Sn. Rıza Turgay'ın ifadesiyle "Sorumlular bidayeten zimmethar kabul olunup ancak Sayıştay yargılaması sonucunda beraat edebilirler. " (16)

J- Sayıştay Yargılamasında Delil Yetersizliği Halinde Durum Nedir?

Ceza usulünde delil yetersizliği halinde beraat kararı verilebilir. Böyle bir duruma medeni yargılama hukukunda yer verilmemiştir.

Yeterli delil olmaması halinde Sayıştay yargılamasında ne olacaktır? Bu soruya cevap aranmalıdır.

K- Sayıştay'da Yeminin Yeri

Medeni yargılama hukukunda kendisine ispat yükü düşen ve fakat bunu yerine getirememiş olan tarafın karşı tarafa yemin teklif etme hakkı vardır.

Gerek ceza yargılamasında gerek medeni yargılamada kullanılan "Yemin" müessesesine Sayıştay yargılamasında gerek olup olmadığı tartışılabilir.

(16) Cumhuriyetin 50.yılında Sayıştay, Sayıştay yayınları 1974, Ankara sf.223 vd.

Belge ibraz edilememesi veya olağanüstü hallerde her türlü delil kullanılabileceği yasada öngörüldüğüne göre Sayıştay yargılamasında da yeminin yer alacağı düşünülebilir.

L- İkrarın Sayıştay Yargılamasında Yeri

İkrar, bir tarafın diğer tarafın ileri sürdüğü bir vakıanın doğru olduğunu bildirmesidir. Sayıştay'ın mevcut yargılamasında genellikle ikrar sorumluluğun doğması için yeterli sayılmaktadır. İstisnai hallerde ikrar olsa bile gerçeğin araştırılması yoluna gidilmektedir.

Sayıştay yargılamasının kamu düzeni ile ilgisi ve Sayıştay yargılaması sonucundan üçüncü kişilerin de etkilenmesi, ikrarın tek başına bir kanıt sayılmamasını gerektirmelidir.

M- Sayıştay'da Bilirkişi

Sayıştay'da da bilirkişi incelemesine yer verilmiştir. Mevcut uygulamada sadece Sayıştay mahkemesi ve denetçiler bilirkişi atayabilmektedir. Tarafların bilirkişi atanmasında iradeleri dikkate alınmamaktadır.

Bilirkişinin reddi ve ret usulüne ilişkin yasal düzenlemelerde eksiklikler bulunmaktadır. Ayrıca yargılama usulüne ilişkin konular kanuna dayanması gerekirken Sayıştay'ca bilirkişi atanma usulüne ilişkin yasa hükümleri bulunmamaktadır.

N- Sayıştay'da Keşif

Hakimin dava konusunu inceleyerek onun hakkında bütün duyularıyla bilgi edinmesine keşif denir.

Sayıştay Kanunu işlem ve olayın her safhasında inceleme yetkisini düzenleyen 29 uncu madde hükmü ile, zimmen "keşif" müessesesine de izin vermiştir.

Ancak keşif kurumuna uygulamada hemen hemen hiç rastlanmadığı gibi, keşif ilke ve yöntemleri konusunda da yasal boşluk bulunmaktadır.

O- Sayıştay'da Bekletici Sorun-Ön Sorun

Bir davadaki asıl sorun hakkında karar verilebilmesi için daha önce çözülmesi gereken sorunlara bekletici sorun denir.⁽¹⁷⁾ Yürürlükteki H. U. M. K. nunda da bu konuda yasal düzenleme olmamasına karşın adalet mahkemelerinde uygulama bu yoldadır. Hangi hallerde bekletici sorun yapılması gerektiği, taraflar arasındaki menfaatler dengesi ile usul hukukunun amacından çıkarılan genel ilkelere göre belirlenebilir.

Medeni yargılama hukukunda, Anayasa Mahkemesi kararının beklenmesi uyuşmazlık mahkemesi kararının beklenmesi gibi zorunlu bekletici sorun konuları vardır. Sayıştay yargılamasında adı konulmamış olmakla birlikte Sayıştay Kanununun 61 inci maddesinde düzenlenen bir bekletici

(17) Kuru/Arslan/Yılmaz sf. 339 vd.

sorun örneği vardır. Söz konusu hükme göre "yargılama sırasında mahkemelere veya yürütülen bir soruşturma için ilgili idari mercilere verilmiş olması nedeniyle belgeleri bulunmayan hesap ve işlemlerle yargılama konusu olan bir işleme ilişkin bilgi ve belgelerin yeterli görülmemesi ve kovuşturma veya soruşturma sonucunun beklenmesine gerek görülen hallerde, bu hususlara ilişkin hesap ve işlemlerin yargılanması durdurularak sayman hesabı hakkındaki hükmün dışında bırakılabilir. Hüküm dışı bırakılan miktarlara ilişkin hesap ve işlemler, tamamlandıkları tarihten itibaren iki yıl içinde yargılanmadığı taktirde (hükmen onanmaya ilişkin) 66 ncı madde hükmü uygulanır".

Görüldüğü gibi; yargılama konusu hesaba ilişkin belgelerin a) Mahkemelerde olması, b) Soruşturma için idari mercilere verilmiş olması ve c) eldeki bilgi ve belgelere göre karar vermenin mümkün olmaması gerekmektedir. Bir başka deyişle Sayıştay yargılamasında bekletici sorun olması için yargılama konusu hesaba ilişkin belgenin olmaması esas şarttır. Söz konusu belgeler mevcut olduğunda bekletici sorun yapılamamaktadır. Böylesi bir durumun bekletici sorundan beklenen yararı gerçekleştiremeyeceği kesindir. Örneğin Anayasa Mahkemesi Kararının beklenmesi durumunda, Anayasa Mahkemesine belgelerin gönderilmesi söz konusu olmaz.

Zorunlu bekletici sorun konuları dışında, başka bir mahkemede görülmekte olan davalar nedeniyle medeni yargılama hukukunda bekletici sorun yapılabilir. Böylesi durumlarda davayı bekletmek konusu hakimın takdirine bırakılmıştır. Görülmekte olan bir davanın sonuçlanmasının başka bir davada bekletici sorun yapılabilmesi için, a) bekletici sorun yapılacak davanın başka bir mahkemede görülmekte olması, b) iki dava arasında bağlantı bulunması gerekir.

Davaların aynı sebepten doğması veya biri hakkında verilecek kararın diğerini etkileyecek nitelikte bulunması halinde bağlantı var sayılır. Bu bağlantı hukuk mahkemeleri, idari mahkemeleri veya ceza mahkemeleri ile olabilir. Hukuk birliği ve bütünlüğünü sağlamak ilerde doğabilecek sorunları çözmek açısından bekletici sorun konusunun Sayıştay yargılamasında ayrıntılı olarak düzenlenmesinde sonsuz yararlar vardır.

Ö- Sayıştay'da Davaya Katılma

Bir dava sonucunda verilen hüküm, yalnız o davanın tarafları hakkında kesin hüküm teşkil eder. Kural olarak üçüncü kişiler hakkında kesin hüküm teşkil etmez. Fakat bazı hallerde, bir dava sonucunda verilen hüküm, bir üçüncü kişinin hukuki durumunu da dolaylı olarak etkileyebilir. Bu hallerde, üçüncü kişinin o davaya katılmasında hukuki yarar vardır.⁽¹⁸⁾ Ancak üçüncü kişinin davaya katılması tarafın durumundan farklıdır. Üçüncü kişi

(18) Kuru/Arslan/Yılmaz sf.349 vd.

tarafından birinin yanında ve onun yardımcısı olarak katılır. Buna H. U. M. K. nunda imkan tanınmış olup, fer'i müdahale olarak nitelendirilir.

Sayıştay yargılamasında sorumlu tutulan memurlar hukuka aykırı ödemedi yararlanan kimseler olmayıp, onların hukuka aykırı işlemlerinden genellikle üçüncü şahıslar yararlanmakta, Sayıştay kararlarıyla saymanlar sorumlu tutulduğunda üçüncü şahıslara rücu edilerek hazine zararı telafi edilmektedir. Bu nedenle Sayıştay yargılamasında ahiz denilen üçüncü kişinin davaya müdahale etmesinde hukuki yararı hukuk davalarından daha fazla önem arz etmektedir.⁽¹⁹⁾

Ancak davaya müdahale konusunda Sayıştay yargılamasında hiçbir düzenlemenin olmayışı savunmanın gücünü ve kalitesini olumsuz etkilemektedir. Çünkü üçüncü kişilerin savunma ve kanun yollarına başvurma haklarının olmadığı gibi saymanın sorumluluktan biran önce kurtulma gayreti taşıması ağır basmaktadır.

Davaya ahizlerin fer'i müdahil olarak katılması ve ona müdahil olarak katılmak için ihbar yapılması olanağı tanınmalıdır.

P- Sayıştay'da Davaya Son Veren Taraf İşlemleri

Medeni yargılama hukukunda davacının açılmış olan davadan feragat etmesi davayı sona erdirir. Davadan feragatın usulü H. U. M. K. nunda düzenlenmiştir.

Oysa Sayıştay Denetçisi sorgu hazırlayarak davayı başlattığı halde, konuyu daha sonra raporuna almayabilir. Böylesi bir durumda sorgu üzerine sayman ahizlerden tahsilat yapmış olup bazı işlemler yapabilir. Rapora alınmayan konuda ise daha sonra hüküm verilmeyeceği için ahizden mağduriyeti söz konusu olabilir.

Böylesi sorunlara yer vermemek için sorgu konusu yapılan konuların mutlaka raporda gösterilmesi ancak davadan feragat edildiği gerekçeleriyle belirtilmelidir.

R- Sayıştay Yargılamasında Davayı Kabul

Davayı kabul davalının, davacının talep sonucuna muvafakat etmesi olarak tanımlanır. Medeni yargılama hukuk taraflar arasında menfaat ihtilaflarını çözmeye çalıştığı için bu yargılama yönteminde tarafların iradesi önem kazanmıştır. Medeni yargılama hukukunda davalının kabulü davayı ortadan kaldırabilir. Ancak Sayıştay yargılamasında hazine zararının telafisinden çok kamu düzeni fikri ağırlık kazandığı için durum farklı olmalıdır. Ancak Sayıştay yargılamasında "kabul" konusunda belirli bir ilke ve usul

(19) Atilla İNAN, "Sayıştay Yargılamasında Ahizlerin Davaya Katılması", Mali Hukuk Dergisi, Yıl 1994, Sayı 53, Sf. 19

geliştirilmemiştir. Genellikle saymanların denetçi iddiasını kabulü yargılama sonucunu etkilemekte ve tazmin kararları verilmektedir. Ancak ahiz denilen üçüncü şahısların çıkarları ve hukuk devleti ve hukuk düzeni davalılar davayı kabul etse bile yargılamanın devamını gerektirmektedir.

S- Sayıştay'da Davanın Savunma Yapılmaması Halinde Sürdürülmesi

Sayıştay yargılaması kamu düzeni ile ilgili olduğu için savunma yapılmasa bile yargılamaya devam edilir. Bu durumda savunmanın eksikliğini gidermek için bir önlem alınmalıdır.

Savunmanın yapılmadığı hallerde savunmayı yapacak bir merciin olması gerekir. Kanımızca böylesi durumlarda savunmadaki eksikliği gidermek konusunda Sayıştay Savcılarına görev verilmelidir.

Ş- Sayıştay'da Temyiz

Temyiz normal kanun yollarından en önemlisidir. Medeni yargılama hukukunda temyiz yolunda, hüküm mahkemesinin kararı yalnız hukuka uygunluk bakımından inceleme konusu yapılır. Yani vakia ve tahkikatın değerlendirilmesi temyizde yapılmaz. Kural olarak bütün nihai kararlar temyiz edilebilecekken istisnai durumlarda temyiz edilemeyecek haller yasada sayılmıştır.

Sayıştay yargılamasında hukuka uygunluk dışında konuların yani vakia veya tahkikatı ilgilendiren konular için temyiz yoluna başvurulabildiği görülmektedir. Hüküm mahkemesi ile temyiz mahkemesinin görev sınırları açıkça belirtilmemiştir.

Medeni yargılama hukukunda olduğu gibi miktar veya konu açısından temyize başvurma konusunda bir sınırlama getirilmemiştir. Bu nedenle Sayıştay Temyiz Kurulunun iş yükünü dengeleme imkanı yoktur.

Kamu yararına temyiz Sayıştay'da bir ölçüde Sayıştay Savcılarına verilmişse de hiç işlememiştir. Kamu yararına temyiz konusunda konuyu inceleyen denetçiye yetki verilmesinin çok yararlı olacağı düşünülmektedir.

T- Sayıştay'da Eski Hale Getirme

Kural olarak kanunun veya hakimnin tayin ettiği kesin süre içerisinde işlem yapılmazsa işlemin ilişkin olduğu hak kaybedilir. Ancak bazı hallerde işlemin süresinde yapılmaması işlemi yapacak kimsenin iradesi dışında nedenlerden kaynaklanabilir. Böylesi durumlarda süresinde yapılamayan işleri sonradan yapma imkanı vermek için eski hale getirme müessesesi kabul edilmiştir. (20) Sayıştay yargılamasında eski hale getirmeye yer verilmiş değildir.

(20) Kuru,Arslan, Yılmaz sf.545 vd.

U- Sayıştay'da Süreler

Süreler davanın çabuk sonuçlandırılması için öngörölmüştür. Sayıştay'da savunmanın verileceğı süre ve kanun yolları için süre hükmen onanma için süreler vardır.

Savunma için süre kaydına yeterince önem verilmemekte yasal süreden sonra fakat raporun düzenlenmesinden önce gelen savunmalar da dikkate alınmaktadır. Sürelere uyulmamasının yaptırımlarının belirlenmesinde yarar görölmektedir.

Ü- Sayıştay'da Adli Yardım

Sayıştay yargılamasında adli yardım hiç düşünölmemiş ve uygulamada hiç karşılaşılmamıştır. Özellikle sorumluların ölçümü, görev yerlerinin değışmesi gibi savunma yapma olanaklarının kısıtlandığı hallerde bir düzenleme yapılması ihtiyacı vardır.

V- Sayıştay'da Mahkeme Masrafları

Yargılama harcı Sayıştay'da söz konusu değildir. Bütün yargılama giderleri Sayıştay'da devletçe karşılanır. Yargılama giderlerinin yargılama sonunda haksız olandan istenmesi söz konusu olmamaktadır. Yargılama sonucunda haksız çıkan tarafa yüklenecek şekilde, yargılama masrafları konusunda düzenlemeler yapılması tartışılabilir.

Y- Diğer Mahkemelerle İlgı

Ceza ve Hukuk Mahkemesi kararlarının birbirine etkisi Ceza ve Hukuk Usulünde işlenen konular olduğı halde Sayıştay yargılamasında daha fazla önem arzeden bu konuda yeterli bir düzenleme bulunmamaktadır.

SONUÇ

Yukardaki açıklamalardan, Sayıştay Kanunu'muzda, "yargılama " başlığı altında düzenlenen kurallar, 1967 yılında kabul edilen Sayıştay Kanunu uygulamasından da göröldüğü üzere, yeterli değildir. Yalnızca, yargılama usulü kurallarının önemi ile Sayıştay'da yargılama usulüne duyulan ihtiyacı dile getirmek amacıyla hazırlanan bu makalede, örnek kabilinden birer başlık halinde sıralayı verdiğimiz sorunlar dahi, konunun önemini kendiliğinden ortaya koymaya yeterlidir.

Sayıştay Kanunu'nda ayrıntılı yargılama usulü kuralları yer almadığı gibi, Hukuk Usulü Muhakemeleri Kanunu'na yapılan yollama da, sadece kanun yolları ile sınırlı olup, bu atıf dahi sorunları çözememektedir.

Oysa, tüm çağdaş yargı organları gibi Sayıştay'ın da ayrıntılı yargılama usulü yasası olması, öncelikle hukuki güvenliğin sağlanması, maddi gerçeğin ve adaletin teminine hizmet edeceği gibi, Sayıştay'ın da daha rasyonel çalışmasını temin edecektir.

Cumhuriyetimizin 75 inci yılını kutladığımız bu günlerde, Sayıştay'ımızı ve Üniversitelerimizi bu konuda ortak bir çalışmaya davet etmek istiyoruz. Her iki kuruluştan görevlendirilecek olan uzmanlar tarafından, önce bir "Sayıştay Yargılama Usulü Kanun Taslağı" hazırlanmalı; hazırlanacak olan bu Taslak bilimsel toplantılarla tartışmaya açılmalı ve bu şekilde olgunlaştırılacak olan metin, yasalaşması için ilgili organlara tevdi edilmelidir •